

АНОТАЦІЯ

Бушинський Є. В. Регіональні відмінності інвестиційного розвитку територій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методологічного підґрунтя та практичного інструментарію щодо регіональних відмінностей інвестиційного розвитку територій.

У першому розділі за результатами узагальнення теоретичних досліджень наукових підходів щодо трактування сутності дефініції «механізм інвестиційного розвитку регіонів» запропоновано визначити сутність поняття як комплексну систему, що становить органи державної влади на регіональному та національному рівнях, які за допомогою відповідних інструментів, методів та норм реалізують інвестиційну політику через бюджетні та приватні фінансові ресурси з метою підвищення соціально-економічного становища територій, зростання валового регіонального продукту та підвищення якості життя населення. При цьому дана комплексна система спроможна ефективно функціонувати лише у поєднанні із зовнішнім інституційним середовищем, тобто грошово-кредитною та податковою системами.

Удосконалено концепт механізму інвестиційного розвитку регіонів як ефективне поєднання суб'єктів державного управління, методів, важелів, політики та інструментів їх впливу, правового, нормативного та інформаційного забезпечення, що дає змогу ефективного формування державних цільових програм і стратегії розвитку регіонів за умови проведення системного моніторингу, контролю та оцінювання результативності цього механізму.

На підґрунті узагальнення напрацювань вітчизняних та світових учених зроблено висновок, що інвестиційну привабливість слід розглядати як значний

стимул для формування потенціалу розвитку регіону.

Зважаючи на специфіку окремих видів діяльності та виробничих галузей, критерії, що розглядаються в ході аналізу місця розташування, можуть різною мірою сприяти прийняттю фактичного рішення щодо розташування. Більше того, у багатьох випадках, через взаємозв'язок між аналізованими категоріями, збільшення певної групи факторів може обернутися зниженням привабливості даної діяльності.

Теоретично доведено наявність залежності між інвестиційною привабливістю та рівнем соціально-економічного розвитку регіону, а саме: чим вища інвестиційна привабливість регіону, тим більші ймовірним є здобуття цілей конкуренції, що в підсумку впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.

За результатами теоретичного узагальнення першоджерел виокремлено наукові підходи до трактування сутності дефініції «інвестиційна політика». Визначено склад та виконано структурну декомпозицію базових цілей інвестиційної політики на регіональному рівні, вони визначаються потребами підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, зокрема, підприємств; покращенням соціальної сфери і підвищенням її внеску у стале зростання економічного потенціалу регіону; підвищенням рівня інтеграції економіки регіону у світовий економічний, науковий та освітній простір.

Розглянуто переваги та недоліки інструментарію визначення ефективності державних цільових програм та особливості його використання.

Встановлено порядок визначення ефективності державних програм, як інструменту впливу держави на інвестиційні процеси, що мають місце в регіонах країни.

У другому розділі виконане оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України показало, що найбільш привабливим для інвесторів був регіон Київської області. У трійку увійшли також Полтавська і частина Донецької області, територія якої залишилась в Україні.

Проаналізовано динаміку капітальних інвестицій в економіку України у

перед військовий напад, до військової агресії РФ. Основна частка інвестиційної діяльності належала до самоінвестування вітчизняного підприємницького сектору.

Теоретично узагальнено інструментарій визначення інвестиційної привабливості регіонів. Визначено концептуальне підґрунтя вибору інструментів, які дають змогу чисельної ідентифікації інвестиційної привабливості регіонів.

В залежності від рівня агрегації великомасштабної економічної системи: від регіону до громади, угруповано категорії (фактори) їх потенційної інвестиційної привабливості.

Доведено, що фактичний масштаб інвестицій у певну адміністративну територію може відрізнятися від масштабу, що виникає внаслідок сприйняття інвестиційної привабливості цієї території.

На підґрунті узагальнення наявного методичного забезпечення укладено класифікацію детермінант потенційної інвестиційної привабливості та розкрито їх зміст. Представлена класифікація факторів, що впливають на інвестиційну привабливість, визначає широкий спектр економічних та соціальних категорій, що розглядаються. Такий «універсальний» підхід до інвестиційної привабливості, тобто заснований на сукупних факторах для всіх секторів економічної діяльності, визначає приблизну загальну інвестиційну привабливість.

У третьому розділі виконано аналіз стану соціально-економічного розвитку регіонів України, що показав наявність змін у загальних тенденціях регіональних процесів. Зокрема, збільшилась кількість регіонів з підвищеними темпами розвитку.

Проведено розрахунки наявності процесу конвергенції регіонів України. За результатами використання моделі Р. Солоу можна стверджувати про сповільнення конвергенції між регіонами України взагалі та наявності конвергентних процесів у регіонах з низькими темпами розвитку. Використання інструментарію оцінювання конвергенції з використанням моделі Р. Солоу є

ефективним у разі поєднання з виробничою функцією Кобба-Дугласа, в якій праця і капітал є взаємозамінними.

Для економіки регіонів України постійно зростає важливість активізації інвестиційної діяльності, оскільки, інвестиції здатні забезпечити стабільність процесів соціально-економічного розвитку, що дозволяє скоротити розрив в основних макроекономічних показниках між країнами на світовому ринку та створити передумови для гідної співпраці з іноземними представниками. Якість життя населення та інші найважливіші характеристики розвитку сучасного суспільства теж залежать від темпів економічного зростання країни.

Доведено необхідність використання системного підходу до оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Обов'язковість урахування наявних інструментів оцінювання дозволила запропонувати власний підхід до оцінки, який враховує територіальні фактори та галузеві умови розвитку регіонів. Розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості території дозволив дійти висновку, що найбільш привабливими є місто Київ та Кіровоградська область. В той же час розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості видів економічної діяльності продемонстрував привабливість будівництва та сільського господарства.

Важливим етапом аналізу є визначення порогових значень індикаторів інвестиційної безпеки регіону, що дозволяє шляхом їх порівняння виявити потенційні «зони небезпеки» та рівні небезпеки (прийнятний ризик – передкризовий стан – кризовий стан), а також визначити умови, необхідні для формування потенціалу сталого розвитку регіону. Отже, визначення порогових значень тісно пов'язане з поняттям динамічної стійкості системи інвестиційної безпеки та окремих її складових або з механізмом гомеостазу.

Важливим є визначення порогових значень індикаторів, порушення яких спричинює несприятливі тенденції в економіці регіону. Без знання границь безпечних умов життєдіяльності є неможливим захист життєво важливих інтересів об'єктів. Їх значення визначені шляхом розрахунку моделей порогових рівнів інвестиційної безпеки.

Для аналізу взаємозв'язків між показниками інвестиційної діяльності та системою показників соціально-економічного розвитку територіальних систем регіонів запропоновано використання симульативної моделі.

Запропонований підхід дозволяє отримати вичерпну інформацію про стан інвестиційних процесів у межах регіону на поточному етапі їх розвитку та можливу динаміку у майбутньому.

Ключові слова: регіональний розвиток, регіональна конвергенція, інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал, механізм інвестиційного розвитку.

ABSTRACT

Bushynskiy E.V. Regional differences in investment development of territories.
– Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 – Social and Behavioral Sciences in the specialty 051 – Economics. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2025.

The dissertation is devoted to the study of the theoretical and methodological basis and practical tools for regional differences in the investment development of territories.

In the first chapter of the dissertation the interpretation of the definition "mechanism of investment development of regions" was formulated, it is proposed to define the essence of the concept as a complex system consisting of state authorities at the regional and national levels, which, with the help of appropriate tools, methods and norms, implement investment policy through budgetary and private financial resources in order to improve the socio-economic status of the territories, increase the gross regional product and improve the quality of life of the population. At the same time, this complex system is able to function effectively only in combination with the external institutional environment, that is, the monetary and credit and tax systems.

The concept of the investment development mechanism of regions has been improved as an effective combination of state administration subjects, methods, levers, policies and instruments of their influence, legal, regulatory and information support, which enables the effective formation of state target programs and strategies for the development of regions under the condition of systematic monitoring. control and evaluation of the effectiveness of this mechanism.

Based on the generalization of the work of domestic and international scientists, it was concluded that investment attractiveness should be considered as a significant incentive for the formation of the development potential of the region.

Given the specifics of individual activities and industries, the criteria considered during the location analysis can contribute to the actual location decision to varying

degrees. Moreover, in many cases, due to the relationship between the analysed categories, an increase in a certain group of factors can turn out to be a decrease in the attractiveness of this activity.

It is theoretically proven that there is a dependence between investment attractiveness and the level of socio-economic development of the region, namely: the higher the investment attractiveness of the region, the more likely it is to achieve the goals of competition, which ultimately affects the level of socio-economic development of the regions.

According to the results of the theoretical generalization of the primary sources, scientific approaches to the interpretation of the essence of the definition "investment policy" are distinguished. The composition and structural decomposition of the basic goals of the investment policy at the regional level were determined and determined by the needs of increasing the competitiveness of the regional economy, in particular, of enterprises; improving the social sphere and increasing its contribution to the sustainable growth of the region's economic potential; increasing the level of integration of the region's economy into the global economic, scientific and educational space.

The advantages and disadvantages of the toolkit for determining the effectiveness of state targeted programs and the features of its use are considered.

The procedure for determining the effectiveness of state programs as a tool of state influence on investment processes taking place in the country's regions has been established.

In the second chapter of the dissertation the assessment of the investment attractiveness of Ukraine regions showed that the region of Kyiv was the most attractive for investors. The top three also included Poltava and part of the Donetsk region, the territory of which remained in Ukraine.

The dynamics of capital investments in the economy of Ukraine before the military attack and before the military aggression of the Russian Federation were analyzed. The main share of investment activity belonged to self-investment of the domestic entrepreneurial sector.

The toolkit for determining the investment attractiveness of regions is theoretically summarized. The conceptual basis for the selection of tools that enable numerical identification of the investment attractiveness of regions is defined.

Depending on the level of aggregation of the large-scale economic system: from region to community, categories (factors) of their potential investment attractiveness are grouped.

It is proven that the actual scale of investments in a certain administrative territory may differ from the scale arising from the perception of the investment attractiveness of this territory.

The classification of potential investment attractiveness determinants were concluded and their content is disclosed. The presented classification of factors affecting investment attractiveness defines a wide range of economic and social categories under consideration. Such a "universal" approach to investment attractiveness, that is, based on aggregate factors for all sectors of economic activity, determines the approximate overall investment attractiveness.

The third chapter. Analysis of the socio-economic state development of the Ukrainian regions showed the presence of changes in the general trends of regional processes.

Calculations of the presence of the process of convergence of the regions of Ukraine were carried out. Based on the results of using R. Solow's model, it is possible to claim that the convergence between the regions of Ukraine is slowing down in general and the presence of convergent processes in regions with low rates of development. The use of convergence evaluation tools using the R. Solow model is effective when combined with the Cobb-Douglas production function, in which labor and capital are interchangeable.

For the economy of Ukrainian regions, the importance of intensifying investment activity is constantly growing, since investments are able to ensure the stability of the processes of socio-economic development, which allows to reduce the gap in the main macroeconomic indicators between countries on the world market and create prerequisites for worthy cooperation with foreign representatives. The quality of

the population life and other important characteristics of the development of modern society also depend on the rate of economic growth of the country.

The need to use a systematic approach to assessing the investment attractiveness of regions has been proven. The obligation to take into account the available assessment tools allowed us to propose our own approach to assessment, which takes into account territorial factors and industry conditions of the regions' development. The calculation of the integral indicator of the investment attractiveness of the territory made it possible to conclude that the city of Kyiv and the Kirovohrad region are the most attractive. At the same time, the calculation of the integral index of investment attractiveness of economic activities demonstrated the attractiveness of construction and agriculture.

An important stage of the analysis is the determination of the threshold values of the investment security indicators of the region, which allows, through their comparison, to identify potential "danger zones" and levels of danger (acceptable risk - pre-crisis state - crisis state), as well as to determine the conditions necessary for the formation of the potential for sustainable development region. Therefore, the determination of threshold values is closely related to the concept of dynamic stability of the investment security system and its individual components or to the homeostasis mechanism.

It is important to determine the threshold values of indicators, the violation of which causes unfavorable trends in the economy of the region. Without knowledge of the limits of safe living conditions, it is impossible to protect the vital interests of objects. Their values are determined by calculating models of threshold levels of investment security.

The use of a simulative model is proposed to analyse the relationships between indicators of investment activity and the system of indicators of socio-economic development of territorial systems of regions.

The proposed approach makes it possible to obtain comprehensive information about the state of investment processes within the region at the current stage of their development and possible dynamics in the future.

Keywords: regional development, regional convergence, investment attractiveness, investment potential, mechanism of investment development.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Бушинський Є.В. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 157–163. (0,29 д.а.).

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-157-163>

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-157_163.pdf

2. Бушинський Є.В. Концепт факторів, що визначають інвестиційну привабливість регіону. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 6. С. 216-221. (0,21 д.а.).

DOI: <https://www.doi.org/10.31891/2307-5740-2020-288-6-36>

URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/03/38.pdf>

3. Бушинський Є. В. Аналіз впливу інвестиційної привабливості на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. № 4. С. 52-58. (0,29 д.а.).

DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-4-7>

URL: <http://ujae.org.ua/analiz-vplyvu-investytsijnoyi-pryvablyvosti-na-pidvyshhennya-rivnya-konkurentospromozhnosti-regioniv/>

4. Романюк М.Д., Судук Н.В., Бушинський Є.В. Модель оцінювання інвестиційної складової безпеки розвитку регіонів України. Наукові перспективи. Серія “Економіка”. 2022. № 3(21). С. 105-121. *Особистий внесок (0,65 д.а.): розроблена модель оцінювання інвестиційної складової безпеки розвитку регіонів та проведена її практична апробація. (0.8 д.а.).*

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-3\(21\)-105-120](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-3(21)-105-120)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1335>

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

5. Бушинський Є.В. Ревіталізаційні заходи в політиці інвестиційного розвитку регіонів. *Veda a perspektivy*. 2023. №5(24). С. 38-54. (0,71 д.а.).

DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5\(24\)-38-54](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5(24)-38-54)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/4781/4805>

Матеріали наукових конференцій

6. Бушинський Є. В. Особливості просторового аналізу інвестиційної привабливості регіонів. Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of Information Technologies : The collection of abstracts presents the materials of the participants of the International scientific and practical conference, Helsinki, 17–19 лип. 2024 р. 2024. С. 58–59. (0,1 д.а.).

URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/scientific-research-in-the-conditions-of-rapid-development-of-information-technologies/>

7. Бушинський Є. В. Застосування економіко-математичних методів при аналізі факторів, які визначають інвестиційну привабливість регіонів. Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень : зб. наук. пр. з матеріалами VII Міжнар. наук. конф., м. Миколаїв, 19 лип. 2024 р. Вінниця, 2024. С. 9–10. (0,1 д.а.).

URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/19.07.2024/6>